

Språk- och litteraturcentrum
Kandidatuppsats: Europastudier
Kurskod: EUHA20
VT13

LUNDS
UNIVERSITET

Varken tysk eller polack

En studie i schlesisk identitet

Susanne Persson

Handledare: Barbara Törnquist-Plewa

Abstract:

This thesis deals with the problems connected to national identification in Silesia, a region situated in the south-western parts of Poland by the German border, characterized by a number of border redrawals throughout the history. Through analysis applied to earlier investigations and through examinations of official documents and material produced by movements for autonomy and Silesian nationality, attributes of Silesian identity have been sought after. These have later been run against a scheme of analysis based on the criteria of nation building and ethnic communities set up by the theorist Anthony D. Smith.

The essay argues, that there in fact does not exist any basis on which to classify Silesia as a nation, as the foundation for one is still too weak. The Silesians although do constitute an ethnic group according to the applied scheme of analysis. This conclusion, however, does not correspond to the Polish law, in which Silesians still do not constitute an ethnic minority, even though they fulfill the criteria.

Keywords: Silesia, national identity, national- & ethnic minority, autonomy, regionalism

Number of words: 11 001

Innehåll

1. Inledning.....	2
1.1 Syfte och frågeställning.....	2
1.2 Val av metod och teori	3
1.3 Genomförande	5
1.4 Material och avgränsning	5
1.5 Disposition	6
2. Teori om nationalism och analysmodell	6
2.1 Nation och nationalism.....	6
2.2 Stat vs. nation	9
2.3 Folk eller nation?.....	10
2.3 Analysmodell	11
3. Undersökning & diskussion	13
3.1 Schlesisk identitet: historia och nutid.....	13
3.1.2 Schlesier i folkräkningen.....	21
3.2 Rörelser för schlesisk autonomi och nationellt medvetande	23
3.2.1 Ruch Autonomii Śląska.....	24
3.2.2 Związek Ludności Narodowości Śląskiej	26
3.3 Markörer för schlesisk identitet.....	28
4. Slutsats	29
5. Vidare forskning.....	30
Bibliografi	31

1. Inledning

”Today national identity is the main form of collective identification.”¹

Just så inleder nationalismforskaren Anthony D. Smith ett av sina avslutande delkapitel i boken ”National Identity” (1993). Men tillhör man en nation genom att man lever inom ett lands administrativa gränser – är det en självklarhet? Det är en fråga som lätt väcks då man observerar gränsområden mellan olika länder. Området Schlesien i sydvästra Polen är ett sådant som berörs av denna fråga, och främst Överschlesien. Under århundraden har regionen varit utsatt för gränsofdragningar och karaktäriserats av en stor etnisk mångfald. I en historisk region som flyter ut över landsgränserna mellan nuvarande Polen, Tyskland och Tjeckien blir den nationella tillhörigheten ämne för debatt och kontroverser.

Frågan om schlesisk nationalitet är relevant att undersöka i den mån att det rör sig om en kontrovers i dagens Polen. Det finns rörelser som i större eller mindre utsträckning syftar till att schlesier ska bli erkända som en nationell minoritet eller som vill minska centraliseringen från den Polska statens håll och strävar efter autonomi för området Schlesien. En av dessa, Związek Ludności Narodowości Śląskiej (Unionen för Folk av Schlesisk Nationalitet, min översättning) har även lyft frågan till Europadomstolen i Strasbourg mot polska staten i försök att få organisationen registrerad under detta namn. Europadomstolen gav Polen rätt i beslutet att neka organisationen att registrera sig under detta namn, och därmed under schlesisk nationalitet istället för polsk².

1.1 Syfte och frågeställning

I detta arbete syftas till att undersöka och diskutera huruvida Schlesien kan definieras som en nationalitet. Med hjälp av klassiska nationalismteorier ämnar jag att kategorisera in den schlesiska identiteten med hjälp av olika identitetsmarkörer för att se huruvida de skulle

---

¹ Anthony D. Smith, *National Identity*, (Reno, Nevada: University of Nevada press, 1993), 170

² Związek Ludności Narodowości Śląskiej – Strona Oficjalna, Hämtad den 20 april 2013, Url: <http://zlns.republika.pl/>; *Stowarzyszenie Ślązaków znów skarży się do Strasburga* [Schlesiska föreningen överklagar till Strassburg igen], *Gazeta.pl*, 17.11.2007, Hämtad den 20 april 2013, Url: <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,4682183.html>;

Om motivering till detta beslut, se senare i denna uppsats.

kunna legitimera en nationsbildning. Är kraven på och viljan till bildandet av en Schlesisk nation berättigade? Skulle en nationsbildning vara möjlig?

Frågeställningarna som genomsyrar min uppsats är därför:

- Kan schlesierna ses som en nationalitet eller bör de ses mer som en etnisk gemenskap?
- Vilka identitetsmarkörer lyfts fram för att differentiera gruppen från andra?

1.2 Val av metod och teori

Uppsatsen är deduktiv och teoridriven till sin karaktär, då den utgår ifrån teorier om nationsbildande vilka testas på empirin och försöker förklara verkligheten³.

Det finns en uppsjö av forskning gjord inom ämnet nationalism och nationsbildning och bakom denna står en mängd teorier om dessa. Det vore dock en omöjlighet att ta hänsyn till alla dessa inom ramarna för detta korta arbete i form av en kandidatuppsats.

För att besvara min frågeställning lägger jag min grund i främst Anthony D. Smiths teorier kring nationsbildande och nationell identitet. Denna kompletterar jag med Benedict Andersons, Ernest Gellners (och i viss mån även Eric J. Hobsbawms) tankar, men det verk som genomsyrar det teoretiska perspektivet i denna uppsats är ”National Identity” (1993) av Smith.

Jag ställer mig något kritisk till Smith och hans etnosymboliska inställning, men anser ändå att hans tydliga uppställning av markörer för nationalism och nationell identitet är mycket användbara i detta försök att kartlägga den schlesiska identiteten och dess potential att klassas som nationell. Jag vill emellertid, för att bredda Smith något, föra in några modernistiska/socialkonstruktivistiska idéer främst i form av Benedict Anderson som i flera avseenden står relativt nära Smith.

Vad gäller valet av teoretisk utgångspunkt ryms det en del problematik i den blandade flora av riktningar inom nationsteorier. Anthony D. Smiths perspektiv lutar mer åt det objektivistiska hållet, genom att nationstillhörighet klassas som något som bör prövas genom förutbestämda kriterier. Det räcker ej att en grupp individer känner sig som en nation för att en sådan ska finnas, subjektiva tillhörighetskänslor hos dessa är inte tillräckligt för att dra slutsatsen om nationens existens. Kritik har dock riktats mot detta i det att de förutbestämda kriterierna för det som utgör en nation i sig är subjektiva⁴. För att få en tydligare och mer

---

³ Alan Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, (Malmö: Liber AB, 2011), 28

⁴ Wojciech Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*,
Url: <http://geografia.umcs.lublin.pl/student/26%20Minority%20recognition%20in%20nation-states%20%96%20the%20case%20of%20Silesians%20in%20Poland.pdf>, 7-8

testbar grund att argumentera kring uppsatsens frågeställningar ser jag dock, kritiken till trots, denna objektivistiska ingångspunkt som lämpligare.

Undersökningen utgår ifrån ett analyschema som metod, vilket bygger på Smiths idealtyper av nationell respektive etnisk gemenskap. Uppsatsen har därför sökt lokalisera de komponenter dessa består av i det behandlade materialet. Mera konkret har fokus riktats mot att genomföra litteraturstudier i vilka jag systematiskt letat efter identitetsmarkörer för schlesisk identitet med grund i attributen från schemat. Detsamma gäller för rörelserna för schlesisk autonomi och nationellt medvetande. I folkräkningen har uppsatsen fokuserat mer på att undersöka hur stor grupp som utgett sig för att vara schlesier och sett denna i förhållande till andra grupper i samhället. Vikt har inte fästs vid det exakta sifferantalet, utan snarare på den andel schlesierna utgör jämfört med exempelvis polacker, tyskar etc.

Materialet har behandlats främst genom analys av information insamlad av andra forskare inom fältet, men även exempelvis officiell statistik insamlad av Polska Statistiska Centralbyrån. Denna metod är lämplig till uppsatsens problemområde, då exempelvis statistiken som nyttjats här täcker ett mycket stort område med en stor population. Det är även troligt att denna håller hög standard genom att den samlats in av en stor institution specialiserad inom området. Det ger helt enkelt uppsatsen tillgång till högkvalitativa data som varit omöjliga att plocka fram på egen hand. Genom att även analysera data av andra forskare utnyttjas också deras material åter och möjlighet för nya tolkningar av detsamma ges. Dessutom sprider sig materialet som använts i uppsatsen över flera år, vilket ger ett longitudinellt perspektiv på uppgifterna⁵. Den schlesiska identiteten blir alltså inte bara studerad 'här och nu'.

Genom att ta del av tidigare genomförda undersökningar av mera omfattande karaktär kan jag få mera högkvalitativa data än om jag själv genomfört insamlandet. Då det rör sig om en mera övergripande bild av schlesisk identitet är valet av redan insamlat material relevant. Det är naturligtvis värt att anmärka att det ryms en vis problematik inom detta arbetssätt också, eftersom jag inte haft den insyn i insamlandet som jag skulle haft om jag själv genomfört exempelvis någon typ av intervju. Det blir därför svårare att värdera den ursprungliga undersökningens kvalitet, då jag ej haft tillgång till alla formulär och intervjutranskriptioner⁶. Vad gäller de vetenskapliga artiklarna är deras reliabilitet positivt påverkad då de granskats innan publicering.

---

⁵ Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 300-304

⁶ *Ibid*, 304-305

Hade jag däremot syftat till att undersöka den schlesiska identiteten hos några individer eller en mindre population skulle exempelvis kvalitativa intervjuer vara att föredra.

1.3 Genomförande

I varje behandlad text söks efter de element som den schlesiska befolkningen identifierar sig med och knyter an till, både i det offentliga och i vardagslivet. Med grund i Anthony D. Smiths forskning har uppsatsen vilat på hans kategorisering av markörer för både nationell- och etnisk identitet. Dessa har fungerat som bas för analys-schemat som presenteras i kapitel 2. I de fall där juridiska dokument, stadgar och andra typer av handlingar använts har analys-schemat applicerats även där, såvida det inte handlat om att ge en bakgrund till frågan.

1.4 Material och avgränsning

I mitt arbete har jag använt mig av både primärkällor och sekundärkällor i form av tidigare forskning på ämnet vilken jag funnit genom litteratursökning. I dessa vetenskapliga texter söker jag efter vilka identitetsmarkörer som hittats genom längre studier av den schlesiska identiteten. Att själv genomföra intervjuer skulle under den korta tid som stått mig till hands vara problematiskt genom det geografiska avståndet och skulle i det fall jag ändå genomfört sådana bli väldigt få till antalet. Utöver dessa vetenskapliga texter använder jag primära källor i form av några tidningsartiklar, dokument och annat material från autonomirörelsernas egna hemsidor på Internet och även statistik från folkräkningar samt lagtexter.

Då detta arbetes omfattning är starkt begränsad på grund av den tid som stått till hands har jag varit tvungen att avgränsa min teoretiska ingång mycket. Det finns en mängd teorier kring ämnena nationell identitet och nationalism och det vore en omöjlighet att framställa alla dessa riktningar. Jag har därför begränsat teorierna till ett fåtal, och främst en teori för att besvara min frågeställning. Ämnet nationalism är ett populärt och frekvent studerat ämne, och det finns väldigt mycket material att tillgå om just den region jag behandlar. Trots detta vill jag återigen betona att jag inte hävdar mig göra en heltäckande analys av tidigare forskning inom ämnet schlesisk nationell identitet.

1.5 Disposition

Uppsatsen är upplagd på så sätt att jag startar med ett teorikapitel i vilket jag presenterar den teori jag utgår ifrån i granskningen av mitt material. I denna tar jag upp begreppen nation, nationalism, stat och folk (*ethnie*). Efter denna ritar jag upp på vilket sätt jag tänker tillämpa denna teori på mitt analysmaterial under delkapitlet analysmodell. Sedan följer undersöknings- och diskussionsdelen av mitt arbete. Denna är uppdelad i två delar. Först en där jag kartlägger identitetsmarkörer för schlesisk identitet i vetenskapliga texter och granskar den officiella polska folkräkningen. I den andra delen utgår jag ifrån de två autonomiorganisationerna Ruch Autonomii Śląska och Związek Ludności Narodowości Śląskiej. I avsnittet ingår en diskussion huruvida man kan karaktärisera schlesierna som en nation eller en etnicitet. Slutligen sammanfattas resultaten och resonemangen som förts fram i ett sista kapitel innan förslag ges på hur studien skulle kunna fortsättas och vidareutvecklas.

2. Teori om nationalism och analysmodell

Kapitlet inleds med en sammanfattning av idéerna kring nationer och nationalism och fortsätter sedan med nationalismsteoretiska resonemang kring nation och stat och vidare folk och nation.

2.1 Nation och nationalism

Smith utgår ifrån att det finns två typer av nationsskapande, eller snarare en mera dominerande nationsmodell i väst och en mera dominerande i öst. Den förstnämnda baseras starkt på förekomsten av ett historiskt fädernesland till vilket folket kan koppla minnen och associera till. Detta avgränsade och sammanhängande territorium hör, så att säga, till folket och vice versa. Vidare behövs även en lagbaserad gemenskap med en kollektiv politisk strävan och betoning av att medlemmarna i gemenskapen är jämlika och står under lagen och dess institutioner. Den moderna nationen förutsätter lika rättigheter. Sist krävs det även en gemensam kultur i form av exempelvis delade värderingar, tankar, traditioner vilka knyter

folket till varandra. Nationen, enligt den västerländska modellen, kan alltså definieras som en gemenskap sammanhållen av institutioner (främst staten), men också territorium, gemensamma historiska minnen, traditioner etcetera kommunicerade genom mass-socialisation⁷.

Den östliga modellen (bland annat frekvent applicerad på Östeuropa), bygger tydligare på genealogiskt ursprung. För att särskilja de båda kan man säga att medan den västliga nationsmodellen belyser en möjlighet för individen att välja nationstillhörighet betonar den östliga en mer låst nationell identitet i det att man föds in i en nationell gemenskap och är del av den oavsett om man fysiskt lämnar gemenskapen. Fokus ligger tydligare på gemensamt ursprung än på gemensamt territorium. Inhemsk eller lokal kultur, främst i form av språk och seder, fyller stor funktion inom denna modell också⁸.

Trots dessa ovan nämnda skillnader är inte gränsen knivskarp mellan de båda, utan varje nationalism innefattar element från de båda modellerna⁹. Smith definierar med hjälp av ovanstående modeller en nation (eller idealtypen av en sådan) som:

”(...) a named human population sharing an historic territory, common myths and historical memories, a mass public culture, a common economy and common legal rights and duties for all members”¹⁰.

Trots att det finns en uppdelning mellan västlig och östlig modell är det inte lämpligt att låsa sig för mycket vid denna geografiska definition, då modellerna finns att hitta i både öst och väst¹¹.

Benedict Anderson formulerar begreppet nation kort och gott som ”(...) en föreställd politisk gemenskap (...)”¹² och motiverar dess status som föreställd då medlemmarna av gruppen aldrig vare sig har eller kommer träffa och lära känna alla som ingår i denna gemenskap. Denna gemenskap är också, enligt Anderson, avgränsad till sin karaktär såtillvida att det omöjligt kan röra sig om en nation som i sin inkluderande karaktär kan innefatta alla jordens människor. Nationen har alltså mer eller mindre tydligt definierade gränser gentemot andra nationer¹³. Men för att jämföra med Smith hävdar denne att:

---

⁷ Smith, *National Identity*, 9-11

⁸ Ibid, 11-12

⁹ Ibid, 13

¹⁰ Ibid, 14, 40, 43

¹¹ Ibid, 81

¹² Benedict Anderson, *Den föreställda gemenskapen – Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, (Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, 1992), 21

¹³ Ibid, 21-22

”(...) nations and nationalism are no more ‘invented’ than any other kinds of culture, social organization or ideology.”¹⁴ Att bara beteckna nationen som en föreställd politisk gemenskap blir alltså något magert.

Det är lätt att i tankarna spalta upp och kategorisera markörer för att särskilja nationell identitet från andra kollektiva identiteter, men i själva verket är den nationella identiteten i sig inte enkeldimensionell. Den bygger inte enbart på attribut karaktäristiska uteslutande för nationell identifikation, utan kombineras och drar in markörer från även andra kollektiva identiteter. Lika lite bygger den på endast ett element och kan inte heller utan problem föras in i eller tillskrivas en grupp människor på konstgjord väg¹⁵.

För att återkoppla till en tidigare citerad passage av Smith: ”Today national identity is the main form of collective identification”¹⁶, så är Hobsbawms tolkning mera nedtonad vad gäller nationens genomslagskraft, varpå han hävdar att nationell identifikation inte står över andra former av identifikation. Han delar dock Smiths tankegångar i det att identifikationen präglas av en mångfacettering och kopplas till andra former av kollektiv identifikation med vilka den sammansmälter¹⁷. Ur Gellners synpunkt är det inte ens givet att tillhöra och identifiera sig med någon form av nation eller nationalitet. Denna givenhet har bara beästs trots att det inte är ”(...) någon inneboende egenskap i människans väsen (...)”¹⁸. Inte heller ger Gellner någon entydig bild av vad han menar en nation egentligen är¹⁹.

Thomas Risse, som forskar inom internationella relationer, diskuterar konstruktionen av en europeisk identitet, vilket inte är ämnet jag behandlar i min uppsats, men han nämner trots allt relevanta tankar kring nationell identifikation. Risse talar om att individer bär på multipla identiteter; det är möjligt att identifiera sig med mer än en identitet, och genom att identifiera sig med exempelvis Europa utesluter inte på något sätt att man kan känna identifikation och lojalitet gentemot sin nation eller andra mindre sociala grupper. Precis som Anderson betonar Risse också ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och hänvisar till denne och hans föreställda gemenskaper och hävdar att såväl Europa som nationer är föreställda sociala gemenskaper²⁰. Vidare belyses alltså att de olika identiteterna inte behöver spela ut varandra, utan kan samexistera jämte varandra och överlappa varandra. Vad han dock även poängterar är att

---

¹⁴ Smith, *National Identity*, 71

¹⁵ Ibid, 14

¹⁶ Ibid, 170

¹⁷ Eric J. Hobsbawm, *Nationer och Nationalism*, (Stockholm: Ordfronts Förlag, 1994), 19, 21ff

¹⁸ Ernest Gellner, *Stat, nation och nationalism*, (Nora: Bokförlaget Nya Doxa, 1997), 18

¹⁹ Ibid, 18-19

²⁰ Thomas Risse, *Social Constructivism and European Integration* i *European Integration Theory* ed. Antje Wiener & Thomas Diez (Oxford: Oxford University Press, 2009), 151

gemenskaper med sin inkludering också genererar exkludering, genom att de inkluderade behöver någon att definiera sig gentemot för att framhäva sin sammanhållning²¹.

Det är vidare värt att anmärka att *nationalism* inte är ett enhälligt och entydigt begrepp. En mängd olika forskare har olika syn på nationalism och nationell identitet och vad denna innebär; vad exkluderas eller inkluderas, vilka markörer bör tas med, och så vidare. Smith själv diskuterar denna problematik i ”National Identity”²².

Smith utgår ifrån att definiera nationalism i sitt verk som ”an ideological movement for attaining and maintaining autonomy, unity and identity on behalf of a population deemed by some of its members to constitute an actual or potential ‘nation’”²³.

Gellners definition av nationalism lyder som så att denna ”(...)först och främst [är] en politisk princip enligt vilken den politiska och nationella enheten bör överensstämma med varandra”²⁴. Hans definition överensstämmer även med Hobsbawms, som refererar till Gellner i sin egen inledning till ”Nationer och nationalism” (1994)²⁵.

2.2 Stat vs. nation

Territorium är en av de faktorer Anthony D. Smith belyser i kartläggningen av vad som ingår som markörer för den nationella identifikationen. Men det är inte alltid fallet att statsgränser och nationsgränser sammanfaller med varandra; invånarna i en stat delar helt enkelt i de flesta fall inte samma enhetliga etnicitet och kulturella identitet²⁶. Smith hävdar att autonomi är varje nationalists mål och att detta ideal bör resultera i en egen självbestämmande stat genom vilken nationens invånare fullt ut skulle kunna förverkliga sig själva – även om fallet inte alltid är sådant²⁷.

Staten och nationen särskiljs enligt Smiths definition genom att staten består av offentliga institutioner eller myndigheter medan nationen är den kulturella och politiska gemenskap i vilken medlemmarna alla hör till samma, historiskt sett, kultur och hemland²⁸.

Smith åtskiljer alltså staten och nationen från varandra i viss mån – de överlappar förvisso varandra men är ändå skilda fenomen. Exempelvis Gellner och Hobsbawm menar det

---

²¹ Ibid, 152

²² Smith, *National Identity*, kapitel 4.

²³ Ibid, 73

²⁴ Gellner, *Stat, Nation, Nationalism*, 11

²⁵ Hobsbawm, *Nationer och Nationalism*, 19

²⁶ Smith, *National Identity*, 15

²⁷ Ibid, 76-77

²⁸ Ibid, 14-15

motsatta²⁹. Hobsbawm låter begreppen stat och nation flyta in i varandra i mycket större utsträckning³⁰. Ernest Gellner förutsätter att en stat måste finnas för att nationalism ska kunna existera i ett område, därmed inte sagt att det per automatik uppstår nationalismproblematik i en stat. Om det inte finns någon stat så kan inte heller gränserna för denna jämföras med gränserna för nationen. Därför kan problematik kring huruvida dessa två gränser överensstämmer med varandra aldrig uppstå³¹.

2.3 Folk eller nation?

Smith tar hjälp av den tyske historikern Friedrich Meineckes uppdelning av gemenskap i två begrepp: *Kulturnation* och *Staatsnation*. Med dessa hävdas att det kan göras en åtskillnad mellan en passiv kulturell gemenskap (den förstnämnda) och självbestämmande politisk nation (den sistnämnda). Det som till synes kan verka vara en nation kanske i själva verket bara är en annan form av kulturell gemenskap. I sin tur implicerar detta en form av politisk gemenskap för att en gemenskap ska kunna definieras som en nation³².

En nation begränsas dock i de flesta fall inte till enbart en etnisk gemenskap utan hyser flera sådana. Det framträder dock oftast en större *ethnie* på vars grund nationen baseras. De territorier som sammankopplas med denna dominerande etniska gemenskap blir också de fördominerande i vilka som bör höra till nationen³³.

Smith hävdar att modernister, såsom Gellner, Anderson och Hobsbawm förbiser, eller förminskar, etniciteten och dess roll som tongivande faktor i sina teorier om nationer och nationalism. Benedict Anderson lägger större tonvikt vid själva språket som utgångspunkt för nationalism, medan Smith betonar just etnicitet (vilket placerar honom i den etnosymboliska skolan)³⁴. Smith själv avlägsnar sig dock inte helt från tanken om nationen som ett modernt fenomen³⁵. Nationerna är tillkomna i modern tid men deras rötter kan dras längre tillbaka bortom modern tid med många kulturella rester från förr. Men Smith menar, att ju starkare

---

²⁹ Nelly Bekus, *Struggle over identity: the official and the alternative Belarusianness*, (Budapest : Central European University Press, 2010), 14

³⁰ Hobsbawm, *Nationer och Nationalism*, 19

³¹ Gellner, *Stat, Nation, Nationalism*, 15-17

³² Smith, *National Identity*, 8-9

³³ Ibid, 39

³⁴ Anthony D. Smith, *Ethno-symbolism and Nationalism: A Cultural Approach*, (London: Routledge, 2009), 17; Benedict Anderson, *Den föreställda gemenskapen: Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, kapitel 1 (enligt Smith), 140, 184

³⁵ Smith, *National Identity*, 69

den förexisterande etniska identiteten är, desto större är också chansen att en nation baserad på just denna kan komma att utvecklas³⁶.

2.3 Analysmodell

Smith har en mera objektivistisk syn på nationsbygget. Därför blir subjektiva uppfattningar av individerna ej så relevanta för huruvida en nation existerar eller ej, utan förutbestämda markörer utgör basis på vilken nationsprocessen kan avgöras³⁷.

I analysen av materialet ämnar jag att utgå ifrån de parametrar som Smith ställt upp då han nämner de viktigaste delarna för att kategorisera något som en nation eller nationell identitet. Det är dock inte nödvändiga komponenter – snarare handlar det om att desto fler av de nedanstående punkterna, attributen, som kännetecknar en gemenskap, desto större är också sannolikheten att ett framgångsrikt nationsbygge kan uppstå. Det är även värt att anmärka att Smith själv menar att det finns utrymmen för variationer i vilken grad de olika elementen framträtt³⁸. Man bör alltså inte låsa sig alltför hårt vid modellen (eller modellerna).

Enligt Smith är:

”(...) the fundamental features of national identity (...):

1. An historic territory, or homeland
2. Common myths and historical memories
3. A common, mass public culture
4. Common legal rights and duties for all members
5. A common economy with territorial mobility for members”³⁹

Smith listar även sex huvudattribut för idealtypen av en *ethnie*, eller en etnisk gemenskap:

1. ”A collective proper name
2. A myth of common ancestry
3. Shared historical memories
4. One or more differentiating elements of common culture
5. An association with a specific ‘homeland’
6. A sense of solidarity for significant sectors of the population”⁴⁰

---

³⁶ Ibid, 71

³⁷ Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, 7

³⁸ Smith, *National Identity*, 43

³⁹ Ibid, 14

⁴⁰ Ibid, 21

Denna avgränsning och kategorisering är dessvärre något problematisk trots att den enbart utgör en idealtyp. Begreppet *ethnie* flyter lätt samman med nationsbegreppet och Smith själv menar att det inte går att dra en glasklar gräns mellan en *ethnie* (med begreppet etnicitet förlängt till att innefatta inte bara ursprung utan etnokulturell) och en nation. Det handlar inte enbart om att en nation är en folkgrupp med en egen självständig stat. Han tar upp exemplet Polen och ställer sig frågan: ”Did the Poles cease to be a nation when they lost their independence?”⁴¹. Bara för att en nation inte har en egen stat utesluter inte detta dess roll som nation, då en nation i Smiths ögon har mer av en flytande, ”process-form”, vilken skiftar över tid. Skillnaden mellan dem båda sammanfattar Smith med:

“So, it is not the quest for political sovereignty *per se*, so much as the development and combination of key territorial, cultural and legal processes, over and above the symbolic and definitional ones that were at the heart of ethno-genesis, that differentiates nations from ethnies.”⁴²

Smith har alltså arbetat fram en teori om vilka identitetsmarkörer som använts mest i processer för bildandet av nationer avgränsat till de attribut som varit mest framgångsrika och gett bäst grogrund över tid. Det är just denna teori som prövas i följande kapitel i fallet med schlesierna. Med denna teoretiska bas som utgångspunkt vill jag leda vidare mot att pröva dessa attribut som Smith ställt upp på det schlesiska fallet. I den följande undersökningsdelen söks efter att ta reda på vilka markörer som den schlesiska gruppen använder sig av och lyfter fram för att motivera sin särart och i diskussionen tas upp om dessa element är tillräckligt övertygande och gynnsamma för att skapa en god grogrund för en schlesisk nation. Var i denna process av nationsbygge befinner sig schlesierna och vilka markörer har de att basera detta på?

---

⁴¹ Smith, *Ethno-symbolism and Nationalism: A Cultural Approach*, 113

⁴² *Ibid*, 114

3. Undersökning & diskussion

3.1 Schlesisk identitet: historia och nutid

Historia är en återkommande punkt som tydligt betonas i den schlesiska identitetsprocessen. Genom att peka på differentierande punkter i denna belyses skillnaden från bland annat den polska staten och på så sätt gruppens särart. I en intervju genomförd av Luiza Bialasiewicz med Katowices borgmästare uttalar sig denne: ”one cannot understand our region without understanding its history”⁴³. Det är därför relevant att undersöka de historiska elementen av den schlesiska identiteten närmare.

Schlesiens tillhörighet har under många århundraden omtvistats och gränser har dragits om. I området har ständigt tre närliggande kulturer korsats: polsk, tysk och tjeckisk⁴⁴. Vid Polens grundande (under andra hälften av 900-talet) tillföll Schlesien den polska Piastmonarkin och tillhörde Polen i tre århundraden. Etniskt befolkades området av västslaver, men Schlesien, känt för sina rika naturtillgångar, drog till sig folk utifrån redan tidigt och den första större kolonisationsvågen av andra etniciteter kom redan på 1100-talet i form av flamländare och valloner⁴⁵.

Efter mongolinvasionen år 1241 blev regionen nästintill avfolkad; detta resulterade i ytterligare en tillströmning av tysktalande kolonistörer. Germaniseringen av regionen påbörjades i betydande skala och många polska kulturelement gick förlorade eller trycktes undan⁴⁶.

Polens politiska splittring (under 1300-talets början) ledde till att tjeckiska influenser gjorde sig gällande i Schlesien och regionen tillföll den tjeckiska kronan. När Polen åter enades politiskt under 1300-talets gång blev inte längre Schlesien inkluderad i landet⁴⁷.

Regionen kan alltså knappast påstås ha en homogen gemensam historia med Polen. Som Maria Szmeja betonar, från 1500-talet och framåt låg stora delar av Schlesien utanför Polens

---

⁴³ Intervju med Piotr Uszok, 30 november 2000 i Luiza Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*. *Regional & Federal Studies* 12:2 (2002), Hämtad den 26 februari 2013, doi: 10.1080/714004749, 121

⁴⁴ Julian Janczak, *Dzieje stosunków etnicznych na Śląsku* [Historik över etniska relationer i Schlesien] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazieli (Wrocław: Sudety, 1995), 23-24; Edward Pietraszek, *Kraj trzech nacji* [Tre nationers land] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazieli (Wrocław: Sudety, 1995), 33; Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*. 112-113

⁴⁵ Janczak, *Dzieje stosunków etnicznych na Śląsku*, 23-24; Pietraszek, *Kraj trzech nacji*, 33

⁴⁶ Janczak, *Dzieje stosunków etnicznych na Śląsku*, 24

⁴⁷ Ibid, 24-25; Pietraszek, *Kraj trzech nacji*, 33

territoriala gränser. Redan dessförinnan blandades slaviska och germanska kulturer i områdena⁴⁸.

Under 1800-talet, tiden för den moderna nationsbildningen, är det värt att betona att Polen inte fanns som stat utan delades mellan Preussen, Ryssland och Österrike-Ungern. Under just denna tid hörde Schlesien administrativt till Preussen och en germaniseringsprocess pågick. Man bör dock notera att denna främst försiggick i de övre samhällsskikten⁴⁹.

I samband med Versaillesfördraget 1919 hamnade hela Schlesien under tysk administration, vilket provocerade fram de polska schlesiernas uppror mot Tyskland under tre tillfällen mellan 1919 och 1921⁵⁰. Delar av regionen hamnade då under polskt styre och schlesierna åtnjöt dessutom under dessa år en viss autonomi fram till 1939⁵¹. Innan Andra Världskriget inleddes åter igen en aggressiv germaniseringsprocess i de områden av Schlesien som låg inom Tysklands administrativa område. Exempel på detta är förtyskningar av såväl ortsnamn som egennamn⁵². Städerna Wrocław och Katowice har, för att belysa detta, i sin förtyskade form hetat Breslau respektive Kattowitz.

Genom denna kraftfullt påtvingade förtyskning underminerades Schlesiens kulturella bas under ett förhållandevis kort tidsspän⁵³.

Förhållandet mellan Polen och den polska delen av Schlesien under samma tid var föga oproblematiskt det heller. Kulturkrockar uppstod mellan polacker inflyttade från andra områden och schlesier vilka de delade territorium med. Efterhand påverkade detta schlesiernas aversion alltmer mot att identifiera sig med det polska och polacker⁵⁴.

Denna process fortskred även efter Andra Världskriget, efter vilket slut hela regionen tillföll Polen och schlesier, på grund av sin koppling till Tyskland under krigets tid, möttes med stor misstro och skepsis⁵⁵. Men redan tidigare möttes schlesier av översitteri; från tyskt håll var de kallade 'urvattnade polacker' och från polskt håll stämplades de som inställsamma mot Tyskland. Forskaren Wojciech Janicki konstaterar att socialt stod hela tiden schlesierna mellan Tyskland och Polen⁵⁶.

---

⁴⁸ Maria Szymeja, *Silesian identity: Social and political problems*, Journal of Borderland Studies 22:1 (2007), Hämtad den 4 april 2013, doi: 10.1080/08865655.2007.969567, 101

⁴⁹ Ibid, 101

⁵⁰ Ibid, 102

⁵¹ Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, 8-9

⁵² Szymeja. *Silesian identity: Social and political problems*, 102

⁵³ Ibid, 102

⁵⁴ Ibid, 102

⁵⁵ Ibid, 102-103

⁵⁶ Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, 13

Mellankrigstiden är värd att notera då man talar om schlesiers historieuppfattning och egna historia. Just under denna växte mången problematik kopplad till nationell tillhörighet fram genom att Polen återbildades som stat 1918 och oklarheter kring uppdelningen av övre Schlesien uppstod. Det fanns ingen samstämmighet bland befolkningen och myndigheterna. Från 1920 tillskrevs dessutom, som nämnt, den polska delen av regionen en viss autonomi, och genom Genevekonventionen fastställdes även riktlinjerna för att bland annat göra en smidig uppdelning av Schlesien mellan nationalstaterna Tyskland och Polen. Detta tog vidare sig form i bland annat andra möjligheter för kulturell och ekonomisk utveckling än i övriga delar av Polen och ökade gapet mellan dessa och Schlesien, som inte blev fullt så inkorporerad i Polen på detta vis⁵⁷.

I samband med fördrivning av tyskar som tog plats efter Andra Världskriget, förvisades även schlesier som identifierade sig med det tyska. Folket tvingades registrera sig som antingen polacker eller tyskar. De invånare som ämnade stanna kvar var tvungna att bevisa sin tillhörighet till det polska, exempelvis genom sina språkkunskaper i officiell polska, som ett steg i re-poloniseringen⁵⁸. Runt 3,5 miljoner lämnade Schlesien och Ostpreussen och befolkningsluckan fylldes med 1,5 miljoner polacker från landets östra delar⁵⁹. En stor del av schlesierna var dock inte så benägna att göra denna registrering av nationell tillhörighet och de som inte lämnade landet för Tyskland togs efter 1949 ”per automatik” upp som polacker⁶⁰. På så sätt kan man möjligen dra slutsatsen att dessa människors identifikation med det polska, trots deras officiella status som polacker, lätt kan överdrivas genom att bara titta på dessa dokument där de står som polacker. Med andra ord är det är rimligt att anta att detta tysta medgivande till det polska snarare handlade om passivitet än fri vilja.

Men efterkrigstiden var inte första gången som schlesierna skulle tvångsdeklarera sin nationstillhörighet. Detsamma skedde 1921 då de tvingades att välja antingen polsk eller tysk nationalitet⁶¹.

---

⁵⁷ Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 113-114

⁵⁸ Szmeja. *Silesian identity: Social and political problem*,. 103; Lynn M Tesser, *The Geopolitics of Tolerance: Minority Rights Under EU Expansion in East-Central Europe*, East European Politics and Societies 17 (2003), Hämtad den 17 april 2013, doi: 10.1177/0888325403255310, 497-498; Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, 9-10

⁵⁹ Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 117; Szmeja. *Silesian identity: Social and political problem*, 103

⁶⁰ Szmeja. *Silesian identity: Social and political problems*, 103

⁶¹ Felicitas Drobek, *Świadomość etniczna górnoślązaków. Górnoślązacy w Polsce – Górnoślązacy w Niemczech* [Överschlesiernas etniska medvetenhet. Överschlesier i Polen – Överschlesier i Tyskland] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielić (Wrocław: Sudety, 1995), 114

En liknelse med den tidigare germaniseringen under förkrigstiden kan göras med den nyss nämnda polonisering som inleddes efter Andra Världskriget från Polens håll – återigen byttes namn ut, men denna gång till mera polskklingande. Vidare trycktes allt annat än officiell polska undan till ett lägre plan och generellt kan sägas att ”polska” element plockades ut ur det schlesiska (exempelvis gemensamma drag ur historien), medan annat förminskades eller trängdes undan⁶². Regionens lojalitet till Polen skulle alltså fastställas⁶³. Återbefolkningen av regionen efter utvisningarna sågs även som ett försök att suddas ut det schlesiska genom att låta etniska polacker, med sitt kulturella bagage, flytta in. Efterkrigstiden har på så sätt kommit att bli en bitter punkt i det historiska medvetandet genom att schlesierna uppfattade sig som andra klassens medborgare⁶⁴.

Genom tidigare industrialisering och snabbare ekonomisk utveckling, vilken tack vare den tyska administrativa kontrollen över Schlesien gick fortare än i övriga Polen, skolades också schlesierna in i en annan arbetssyn än övriga polacker just genom en tidigare inkorporation i detta nya arbetssätt⁶⁵.

Regionen exploaterades från både polsk och tyskt håll, medan den samtidigt uppfattades perifert av båda⁶⁶. Felicitas Drobek tar upp denna ’styvmoderlighet’ som andledning till att schlesiernas nationella identifikation varken växte fram med Polen eller Tyskland. Även därför stod inte schlesierna i främsta ledet för att försvara ’sitt’ land i varken den ena eller den andra armén⁶⁷, vilket är föga förvånande då de inte identifierade sig med någon av dem. Anmärkningsvärt är ändå att de likväl klandrats för att ha varit Nazivänliga under kriget på grund av sitt deltagande på den tyska sidan.

Den schlesiska kulturen har alltså setts som en andra klassens kultur som bör omformas. Som tidigare nämnt skedde germaniseringen främst i de övre samhällsskikten. Detta för naturligtvis med sig att bönder och de lägre samhällsskikten blev bärare av den schlesiska kulturen i annan utsträckning; den blev till något av en folkkultur.

De tyska influenserna har, som nämnt, inte kommit schlesierna till godo alltid⁶⁸. Detta troligen mycket på grund av de konnotationer till Nazityskland som uppstod. Av Polen blev

---

⁶² Szmaja, *Silesian identity: Social and political problems*, 103

⁶³ Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 117

⁶⁴ Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, 10

⁶⁵ Szmaja, *Silesian identity: Social and political problem*, 104

⁶⁶ Ibid, 104; Drobek, *Świadomość etniczna górnoślązaków. Górnoślązacy w Polsce – Górnoślązacy w Niemczech*, 114

⁶⁷ Drobek, *Świadomość etniczna górnoślązaków. Górnoślązacy w Polsce – Górnoślązacy w Niemczech*, 114, 115

⁶⁸ Szmaja, *Silesian identity: Social and political problem*, 104

schlesier utpekade som tyskvänliga, och på så sätt illojala mot Polen – trots minimalt politiskt engagemang under kriget⁶⁹.

Maria Szymeja preciserar en ganska enkel definition för ett slags identifikationsmall, vilken hon betecknar som tämligen oproblematisk, då den överensstämmer både för dem som är inkluderade i gruppen, hur dessa definierar sig själva traditionellt, och hur utomstående definierar en medlem:

”For a long time Silesians used to recognize individuals as members of their own group if they were born in Silesia from parents who had inhabited the region while it was under German rule, they knew the German language, and spoke the local dialect. Newcomers used the same identification criteria to classify an individual as a Silesian.”⁷⁰

Men definitionen av schlesisk identitet är knappast så simpel som den ter sig i citatet ovan. De är inte tyskar, vill jag betona, vilket tydligt kan ses på det bemötande de fick i Tyskland efter deportationerna dit från Polen efter Andra Världskriget då de sågs som främlingar⁷¹.

Det ter sig dock tydligt att det tyska arvet ingår som komponent i den schlesiska identifikationen – om än inte i sådan grad att de ser sig själva som tyskar.

Det är alltså ett problematiskt nationalitetsförhållande som schlesierna stått inför. Samtidigt som den schlesiska kulturen burit på både tyska och polska element har den betraktats uppifrån snarare än från samma nivå av de båda.

Som polacker är schlesierna åsidosatta, men, som Szymeja menar, känner sig schlesierna inte heller som tyskar då de är uppfattade som främlingar även där⁷². Trots flertalet kulturella kopplingar till Tyskland kvarstod hos schlesierna en egen specifik kultur som inte överensstämmer med varken den polska eller den tyska⁷³. Schlesierna, kan alltså konstateras, delar kulturella band med både tysk och polsk kultur. Men schlesierna själva är föga nöjda med att tillhöra varken den ena eller den andra. Kulturellt saknas det överensstämmelse mellan den polska nationella identifikationen och hur schlesierna identifierar sig. Schlesierna är vidare varken insatta i tyska eller polska historiska minnen⁷⁴.

Poloniseringen efter Andra Världskriget genererade en större alienation till den polska kulturen för schlesierna genom sin påtvungenhet från myndigheternas håll.

---

⁶⁹ Ibid, 107-108

⁷⁰ Ibid, 106

⁷¹ Drobek, *Świadomość etniczna górnoślązaków. Górnoślązacy w Polsce – Górnoślązacy w Niemczech*, 117

⁷² Szymeja, *Silesian identity: Social and political problems*, 105; Drobek, *Świadomość etniczna górnoślązaków. Górnoślązacy w Polsce – Górnoślązacy w Niemczech*, 117

⁷³ Szymeja, *Silesian identity: Social and political problems*, 104, 105

⁷⁴ Ibid, 107, 109, 112

Szmeja hävdar att all polskhet har förlorat sin dragningskraft i schlesiernas ögon⁷⁵. En bidragande orsak till detta har varit de klyftor i utvecklingen mellan Tyskland och Polen, där standarden halkade efter i den sistnämnda efter Andra Världskriget⁷⁶.

Under det kommunistiska styret trycktes regionala kulturella särarter undan i ett försök att skapa ett homogent polskt medvetande. Det lokala underordnades det centrala och dialektala eller språkliga skillnader fick en underordnad status i förhållande till den officiella polskan⁷⁷.

Szmeja påpekar, att trots systemskiftet i landet 1989 kvarstår en stor del av denna problematik, framförallt i gränsområden där flera kulturer blandas⁷⁸.

Det är lätt att känna igen Schlesien i dess position som smältdegel mellan det typiskt polska och tyska. Rent territoriellt är Schlesien inte längre något gränsland, då området ligger inom Polens gränser men kulturellt är det ett sådant i allra högsta grad. Barbara Törnquist-Plewa diskuterar termen 'borderland' ur just en mera sociopsykologisk synvinkel och definierar detta som "(...) a 'borderland' is a situation where two or more ethnic or national cultures coexist"⁷⁹ – något som väl stämmer in på området ifråga.

För att återkomma till språkfrågan: Schlesierna kompletterade sitt språk, med sin grammatiska och strukturella bas i polskan, med tyska termer inom områden som saknades i det egna språket, såsom exempelvis tekniska termer⁸⁰. Den befintliga kulturen, och språket som en stor del av denna, fylldes ut med lämpliga element från det tyska. Överlag kan sägas att isolationen från den polska kulturen under vissa tider gjort att den schlesiska kulturen har kvar många gamla polska kulturelement men ej modernare⁸¹.

Vad gäller språkets roll i den offentliga sfären är denna däremot underordnad polskan. I samhället i stort är det officiell polska som dominerar (även om schlesiskan numera blomstrat upp även i mera officiella sammanhang), och schlesiskan används mest i den privata sfären som vardagligt språk⁸². Då Schlesien befolkats av mer än infödda ursprungliga schlesier är detta föga förvånande, men språkfrågan återkommer nedan i redovisningen av folkräkningen från 2011.

---

⁷⁵ Szmeja, *Silesian identity: Social and political problems*, 107

⁷⁶ Ibid, 112

⁷⁷ Ibid, 101

⁷⁸ Ibid, 101

⁷⁹ Barbara Törnquist-Plewa, *Cultural and National Identification in Borderlands – Reflections on Eastern Central Europe i Collective Identities in an Era of Transformations*, ed. Klas-Göran Karlsson, Bo Petersson, Barbara Törnquist-Plewa, (Lund: Lund University Press, 1998), 80

⁸⁰ Janczak, *Dzieje stosunków etnicznych na Śląsku*, 23-24; Pietraszek, *Kraj trzech nacji*, 33

⁸¹ Szmeja, *Silesian identity: Social and political problems*, 106

⁸² Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, 15; Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 120

Men faktumet, menar Bialasiewicz, att det arbetas med kodifiering och framställning av språket i skriftlig form, tyder på att en grupp tydligt associerar sig med språket⁸³. Dessa verksamheter till trots, kodifiering och dylikt, råder det stora frågetecken kring schlesiskans status – språk eller etnolekt? Slutsatser som dras av många forskare, att schlesiskan endast utgör en polsk dialekt, bemöts av motstånd av forskare i USA och SIL (Summer Institute of Linguistics), vilka sedan 2007 fastställt schlesiskan som ett faktiskt regionalt språk⁸⁴. I verkligheten kvarstår, att schlesiskan – huruvida den än är en polsk dialekt med tyska inslag eller ett säreget språk, knappt förstås av polacker, och än mindre av tyskar⁸⁵. Vilket fallet än är utgör språket en stor, kanske den tydligaste, identifikationsmarkören för schlesier⁸⁶.

För att återkoppla till en av Smiths punkter för etnisk gemenskap, ”a collective proper name”⁸⁷, berör Bialasiewicz denna aspekt. Namngivningen av regionen och dess gemenskap inverkar starkt på identifikationen och känslorna för denna⁸⁸. Bialasiewicz tar upp kampanjer, till exempel då tidningen ”Gazeta Wyborcza” för cirka 10 år sedan delade ut material med Schlesiens vapensköld och texten ”Jag älskar Schlesien” med syfte att uppmuntra och låta folk uttrycka sina känslor för regionen. Även aktiviteter med namnet ”Varför jag älskar Schlesien” och ”Vad det innebär att vara schlesier” har figurerat⁸⁹. Det går nog att utan motsättning konstatera att schlesierna uppfyller kriteriet att de har ett namn på sin grupp som blivit befäst i både deras eget och utomståendes medvetande.

Dessa, och liknande aktiviteter, kan också kopplas till punkten ”a mass public culture”⁹⁰. Ruch Autonomii Śląska (Schlesiska Autonomirörelsen, min översättning) har också gjort sig synlig med flertalet publika evenemang och kampanjer, vilket tas upp längre fram i uppsatsen. Ewa Ochman nämner muséer och kulturarvscentran som faktorer i att upprätthålla och föra fram regionala historieberättelser⁹¹. Just Ruch Autonomii Śląska arbetar med många identitetsfrämjande projekt för regionens identitet (exempelvis Górnos Śląskie Dni Dziedzictwa (Överschlesiska Kulturarvsdagarna, min översättning), vilket uppsatsen återkommer till).

---

⁸³ Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 120

⁸⁴ Janicki, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, 15-16

⁸⁵ Ibid, 14

⁸⁶ Ibid, 15; Szmaja, *Silesian identity: Social and political problems*, 109; Kazimierz Feleszko, *Śląska wspólnota językowa* [Den Schlesiska språkgemenskapen] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielich (Wrocław: Sudety, 1995), 63

⁸⁷ Smith, *National Identity*, 21

⁸⁸ Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 119

⁸⁹ Ibid, 119-120

⁹⁰ Smith, *National Identity*, 14

⁹¹ Ewa Ochman, *Commemorating the Soviet Deportations of 1945 and Community-Building in Post-communist Upper Silesia*, *Contemporary European History* 18 (2009), Hämtad den 4 april 2013, doi:10.1017/S0960777309004949, 218

Territoriellt råder ingen tvekan bland Schlesier vad som utgör gruppens hemland, vart de geografiskt hör hemma, trots att de fysiska gränserna är svåra att fastställa⁹². Det är ett område som de bebott under långa tider och haft känslomässiga kopplingar till. Vari problematiken ligger däremot är att Polens administrativa gränser inte stämmer överens med de som finns i schlesiernas medvetande; med den, så att säga, mentala kartan. Efter den administrativa omläggningen i landet år 1999 skapades nya gränser mellan regionerna i hela landet. Detta har tätt sig problematiskt både åt hållet att det nya området är för stort och att det är för begränsat. Förvisso ökades sedan dess subsidiariteten i landet och fler frågor hamnade på lägre nivå. Sammantaget saknas överensstämmelse mellan den mentala kartan och den administrativa⁹³.

Vad gäller punkten 'common legal rights' talar Bialasiewicz om vissa svårigheter i den politiska aktiviteten i området. Mycket av denna cirkulerar kring ett fåtal lokala problem, främst under valperioderna⁹⁴. Ruch Autonomii Śląska är dock en politisk aktör vilken ger uttryck för mer än enbart etniska schlesiska intressen. Deras politiska aktivitet kretsar kring alla människor bosatta i regionen och själva Schlesiens utveckling, där de hävdar att autonomi för regionen innebär fördelar för alla berörda⁹⁵. Dock arbetar organisationen även mycket med den schlesiska särarten, vilket undersökningen återkommer till längre fram.

Under 90-talets början infördes lagar i Polen som gav minoriteter (etniska och nationella) en mängd rättigheter. Exempelvis undervisning i det egna språket, historia, kultur men även andra nationella rättigheter, såsom en lägre spärr för att ta sig in i parlamentet (eller Sejmen). Genom att registreras som en nationell minoritet skulle schlesierna åtnjuta en hel del privilegier, av vilka Lynn M. Tesser tydligt belyser att just 5% -spärren på så vis skulle kunna kringgå för schlesiska partibildningar⁹⁶. Denna 5 % -spärr kan jämföras med den motsvarande svenska 4 % -spärren som hindrar mindre partibildningar från att ta sig in i Riksdagen. I Polen kan denna spärr kringgå av just nationella minoriteter, vilket gör det betydligt enklare att få representation i Sejmen⁹⁷.

---

⁹² Szmeja. *Silesian identity: Social and political problems*, 109

⁹³ Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 128-129

⁹⁴ Ibid, 127

⁹⁵ FAQ, Hämtad 8 maj 2013, Url: <http://www.autonomia.pl/faq/#f33>

⁹⁶ Tesser, *The Geopolitics of Tolerance: Minority Rights Under EU Expansion in East-Central Europe*, 499, 502-503

⁹⁷ *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy* [Lag från den 5 januari 2011 – Vallagen], Dz.U. 2011 nr 21 poz. 112, Hämtad den 22 maj 2013, Url: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20110210112>, Art. 196, § 1; Art. 197 §1

3.1.2 Schlesier i folkräkningen

I den polska folkräkningen genomförd under 2011 gavs för första gången möjlighet att uppge dubbla nationaliteter (eller ordagrant 'nationell och etnisk identifikation'). I denna kunde den tillfrågade fylla i antingen endast en nationalitet eller två: en primär och en sekundär sådan. Exempelvis kunde respondenten fylla i polsk nationell identifikation primärt och sedan en annan sekundärt⁹⁸.

I denna räkning är det schlesiska fallet intressant att notera, då det upptog platsen som näst största grupp för identifikation efter polacker. Totalt 817 000 deklARATIONER för schlesisk tillhörighet gjordes, varav 362 000 av respondenterna hade denna som enda identifikation och 423 000 som kombinerad med polsk⁹⁹.

Respondenterna tillfrågades även om språkbruk i hemmet och även här figurerar schlesiska språket som näst störst direkt efter polskan¹⁰⁰. Detta är dock anmärkningsvärt, då schlesiskans status – huruvida det rör sig om ett eget språk skilt från den officiella polskan eller en etnolekt av densamma – är vida omstridd, som tidigare tagits upp i uppsatsen.

Det finns dock viss problematik med denna folkräkning. För det första är det en subjektiv bedömning av nationell tillhörighet som redovisas – vilket krockar något med uppsatsens analyschema. Dessutom är det svårt att veta hur respondenterna tänkt då de besvarat frågan om språk talat i hemmet – ser de schlesiskan som ett språk eller en dialekt? Och de som ser det som en dialekt – har de fyllt i den som hemspråk i sådana fall?

Vilka svaren på dessa frågor än är belyses språkets vikt återigen och även att det finns en solidaritetskänsla genom att en stor sammanhängande grupp människor definierar sig under detta gruppnamn och under detta språkbruk.

Det är intressant att jämföra svaren i folkräkningen från 2011, där respondenterna fyllt i dubbel identifikation: med både schlesisk och polsk tillhörighet, med de resultat som framkommit i uppsatsens undersökning. Det framstår tydligt att den främsta 'motbilden', eller 'den andre' i den schlesiska identifikationen är just Polen; detta används som tydlig skiljemarkör; schlesier är inte polacker¹⁰¹. Denna jämförelse pekar på vad som sticker ut som en motsägelse: om 'den andre' är just polacken, hur kan då känslan av både schlesisk och

---

⁹⁸ Główny Urząd Statystyczny [Statistiska Centralbyrån], *Struktura Narodowo-etniczna Ludności* [Befolkningens national-etniska struktur] i *Raport z wyników: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011* [Resultatrapport över den Nationella Folkräkningen 2011], (Warszawa: 2012, Hämtad den 3 maj 2013, Url: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf), 105

⁹⁹ Ibid, 105-106

¹⁰⁰ Ibid, 108

¹⁰¹ Bialasiewicz, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*, 121

polisk nationell tillhörighet samexistera? Även om nationell identifikation endast utgör en del av en individs identifikation är denna, till synes dikotomi, anmärkningsvärd.

Vad som dock är intressant att notera är att schlesier i polska lagens mening ej ens utgör en etnisk minoritet, än mindre en nationell sådan. Kriterierna för en nationell minoritet i den polska lagen, vilka alla ska uppfyllas, lyder:

1. ”är mindre till antal än övriga delen av republiken Polens befolkning;
2. skiljer sig tydligt från övriga medborgare genom språk, kultur eller tradition;
3. strävar åt bevarandet av sitt eget språk, kultur eller tradition;
4. har ett medvetande om den egna historiska etniska gemenskapen och är inriktad på uttryckandet och skyddandet av denna;
5. dess förfäder var bosatta i republiken Polens nuvarande territorium sedan minst 100 år;
6. identifierar sig med en nation organiserad i en egen stat”¹⁰².

Skillnaden mellan definitionen av en nationell minoritet och en etnisk ligger i den polska lagen enbart på den sjätte punkten, vilken i kriterierna för den etniska minoriteten lyder: ”6. identifierar sig *inte* med en nation organiserad i en egen stat”¹⁰³ (min kursivering).

Undersökningen i uppsatsen tyder på att schlesierna i själva verket uppfyller dessa kriterier för en etnisk minoritet. Det enda som skulle kunna ifrågasättas bör vara punkt fem, vilket å andra sidan framstår som en något märklig punkt då inte ens Polens gränser varit desamma under de senaste 100 åren. Dessutom har schlesier bebott området under långa tider och har som tidigare nämnt tydliga band till regionen. Möjligen skulle en förevändning mot att tillskriva dem status av en etnisk minoritet kunna vara att schlesiskan enbart klassas som en dialekt och ej ett säreget språk i Polen, dvs den tredje punkten skulle inte uppfyllas.

---

¹⁰² Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym [Lag från den 6 januari 2005 om nationella- och etniska minoriteter samt regionalt språk], Dz.U. 2005 nr 17 poz. 141, Hämtad den 8 maj 2013, Url: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050170141>, Art. 2, punkt 1, min översättning;

„1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;

2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;

3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;

4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;

5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;

6) utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.”

¹⁰³Ibid, Art. 2, punkt 3, min översättning; „6) nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie”.

Allt detta till trots är schlesier i lagens mening ej ens erkända som en etnisk minoritet; det finns enbart fyra sådana i Polen (karaimier, lemker, romer och tatarer)¹⁰⁴.

Vad gäller fastställandet av nationell minoritet faller detta i den polska lagen tydligast, vill jag hävda, på den punkt som konstaterar att en nationell, till skillnad från en etnisk, minoritet ”ska identifiera sig med en nation organiserad i en egen stat.”¹⁰⁵ Utifrån denna definition där stat och nation glider samman blir tanken om en schlesisk nationell minoritet utesluten, då det inte existerar någon schlesisk stat.

3.2 Rörelser för schlesisk autonomi och nationellt medvetande

Föregående undersökningar vilka jag tagit del av genom den vetenskapliga litteraturen ger lätt ett utifrån-perspektiv på situationen. Det är därför relevant att se närmare på vad rörelserna säger om sig själva. Vilka målsättningar har dessa ställt upp och hur profilerar dessa sig?

Efter kommunismens fall gavs möjlighet till visst uppsving för regionalism och manifestation av schlesisk identitet¹⁰⁶. Det var just i efterdyningarna av denna som både Ruch Autonomii Śląska (Schlesiska Autonomirörelsen, min översättning) och Związek Ludności Narodowości Śląska (Unionen för Folk av Schlesisk Nationalitet, min översättning) växte fram.

Det har funnits ett flertal organisationer, med lite skiftande fokus, som ändå alla syftat till att bevara schlesiers intressen. Det har bland annat rört sig om sådana som under längre tid organiserat sig kring att arbeta för den tyska minoriteten¹⁰⁷. En del är fortfarande aktiva, medan andra har bytt form eller ersatts av andra.

Valet föll på Związek Ludności Narodowości Śląskiej och Ruch Autonomii Śląska (härefter förkortade ZLNŚ och RAŚ) då företrädare för dessa, och främst ZLNŚ fört en långdragen strid om registrering av just ZLNŚ som organisation för den schlesiska nationaliteten i olika instanser av det polska rättssystemet och hela vägen upp till

---

¹⁰⁴ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Art. 2, punkt 4

¹⁰⁵ Ibid, Art. 2, punkt 1, min översättning: „utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.”

¹⁰⁶ Wojciech Wrzesiński, *Wyznaczniki tożsamości regionu Śląskiego na gruncie nauki polskiej* [Schlesiens identitetsindikatorer med grund i polsk vetenskap] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielić (Wrocław: Sudety, 1995) 19

¹⁰⁷ Szmaja, *Silesian identity: Social and political problems*, 104-105

Europadomstolen. De har på så sätt agerat som förgrundsrörelser för schlesiernas intressen. Båda har sitt säte i Katowice i Överschlesien¹⁰⁸.

3.2.1 Ruch Autonomii Śląska

Som namnet avslöjar är RAŚ (Schlesiska Autonomirörelsen, min översättning) en organisation vars mål är att uppnå schlesisk autonomi. Denna kan ses i ljuset av en ökad decentralisering i Polen. Regionernas självstyre ökade, som tidigare nämnt, redan i samband med den administrativa reorganisationen i landet år 1999. Även om punkten autonomi är den som först noteras, visar en granskning av både organisationens hemsida och stadgar på tydliga mål inom andra områden också som ter sig synnerligen identitetsfrämjande. Att öka det regionala medvetandet¹⁰⁹, integration inom området, oberoende av etnicitet¹¹⁰, att lyfta fram det schlesiska språket¹¹¹ och även att upprätthålla kulturella kontakter med schlesier utanför Schlesien¹¹², exempelvis i Tyskland, för att lyfta fram några punkter relevanta för arbetet med den schlesiska identifikationen.

Den trettonde paragrafen i stadgarna berör genomförandet av RAŚ's mål. I denna tas upp att organisationen arbetar med opinionsbildning och dylikt gentemot myndigheter och styrande, främst i frågor som berör den ”kulturella utvecklingen, historiskt bevarande, sport, rekreation och turism”¹¹³. Vidare jobbar de med kultur- och utbildningsverksamhet¹¹⁴ och genomför program på både lokal och nationell nivå inom ”utbildning, kultur, sport, historia och historiskt bevarande”¹¹⁵.

Organisationen visar tydligt på sin hemsida att det sker en mängd projekt, varav många kretsar just kring främjandet av den schlesiska kulturen. Exempelvis ordnas Górnos Śląskie Dni Dziedzictwa (Överschlesiska Kulturarvsdagarna, min översättning) inom ramarna för de Europeiska Kulturarvsdagarna. Under dessa tydliggörs det överschlesiska kulturarvet för

---

¹⁰⁸ Związek Ludności Narodowości Śląskiej, *Statut* [Stadgar], Senast ändrad den 8 december 2005, Hämtad den 20 april 2013, Url: <http://zlns.republika.pl/dokumenty.htm>, § 3; Ruch Autonomii Śląska, *Statut Ruchu Autonomii Śląska* [Schlesiska Autonomirörelsens Stadgar], Senast uppdaterad den 22 juli 2011, Hämtad den 6 maj 2013, Url: <http://autonomia.pl/n/statut-ruchu-autonomii-slaska>, § 11

¹⁰⁹ Ruch Autonomii Śląska, *Statut Ruchu Autonomii Śląska*, § 12b

¹¹⁰ Ibid, § 12d

¹¹¹ Ibid, § 12j

¹¹² Ibid, § 12h

¹¹³ Ibid, § 13j, „(...) rozwoju kultury, ochrony zabytków, sportu, rekreacji i turystyki,” min översättning

¹¹⁴ Ibid, § 13b

¹¹⁵ Ibid, § 13i, „(...) nauki, kultury, sportu, historii i ochrony zabytków”, min översättning

allmänheten, det historiska medvetandet främjas och en mängd aktiviteter kopplade till regionens särart anordnas¹¹⁶.

För att anknyta till analys-schemat, under punkten 'a mass public culture' lyfter RAŚ fram en publik del av schlesiskheten, i form av symboler för folket att identifiera sig med. Rörelsen själv har en flygande svala mot en blå himmel som symbol¹¹⁷ och en egen vapensköld i form av en guldfärgad örn, även den mot en blå bakgrund¹¹⁸. På hemsidan betonas verksamheten av att sprida Schlesiens färger och symboler. RAŚ samarbetar med en internetbutik¹¹⁹ i vilken bland annat varor med reklam för organisationen kan beställas, men överlag produkter med tydlig schlesisk (främst överschlesisk) profil. Sektionen med t-shirtar utgör en intressant punkt med hänsyn till nationalitetsfrågan. Det som väckte min uppmärksamhet mest var plagget med texten: "Jag är schlesier. Det är min nationalitet. Det är min religion",¹²⁰ och även "Inte polack. Inte tysk. SCHLESIER!"¹²¹. Just dessa varor betonar tydligt en identifikation med Schlesien som nation, snarare än Polen och Tyskland, vilket åter påvisar den ambivalens som karakteriserar schlesisk identitet.

Vad som dock är intressant med varorna är att några tröjor har tryck på tyska i stil med "Mitt fädernesland är Överschlesien"¹²² och – "Överschlesien är mitt älskade hemland"¹²³. Det blir en intressant kontrast till de föregående plaggen som tydligt specificerar en åtskillnad från det tyska. Kanske skulle all text på dessa varor stå skriven på schlesiska för att inte skapa motsägelser?

För att återvända till färgerna och vapenskölden organisationen använder sig av är dessa redan fastställda i den så kallade schlesiska Sejmik Województwa (beslutandeorganet för styret på den regionala nivån) som vapensköld för det administrativa område som Schlesien

---

¹¹⁶ *Nasze projekty* [Våra projekt], Hämtad den 8 maj, Url: <http://www.autonomia.pl/nasze-projekty>; *Górnośląskie Dni Dziedzictwa* [Överschlesiska Kulturarvsdagarna], Hämtad den 8 maj 2013, Url: <http://www.gornoslaskie-dziedzictwo.com/index.php?action=gdd>

¹¹⁷ Ruch Autonomii Śląska, *Statut Ruchu Autonomii Śląska*, § 7, punkt 3

¹¹⁸ Ibid, § 7, punkt 1

¹¹⁹ *Nasze projekty*

¹²⁰ Silesiaprogess.com, *Koszulka Jestem (...)*, 11 maj 2012, Hämtad 13 maj 2013, Url: <http://silesiaprogess.com/koszulka-jestem-lzakiem-p-522.html?osCsid=tvotuqaq33g391lkfehnicma3>, "Jestem Ślązakiem. To moja narodowość. To moja religia", min översättning

¹²¹ Silesiaprogess.com, *Koszulka Nie Polak (...)*, 15 mars 2011, Hämtad den 13 maj 2013, Url: <http://silesiaprogess.com/koszulka-polak-niemiec-lzak-biala-p-439.html?osCsid=tvotuqaq33g391lkfehnicma3>, "Nie Polak, Nie Niemiec, ŚLAZAK!", min översättning

¹²² Silesiaprogess.com, *Koszulka Mein Vaterland (...)*, 4 februari 2008, Hämtad den 13 maj 2013, Url: <http://silesiaprogess.com/koszulka-mein-vaterland-oberschlesien-p-52.html>, "Mein Vaterland ist Oberschlesien", min översättning

¹²³ Silesiaprogess.com, *Koszulka Oberschlesien ist (...)*, 27 mars 2013, Hämtad den 13 maj 2013, Url: <http://silesiaprogess.com/koszulka-oberschlesien-mein-liebes-heimatland-p-595.html>, "Oberschlesien ist mein liebes Heimatland", min översättning

utgör¹²⁴. I det att denna örn är densamma som Schlesien administrativt använder sig av anknyts symboliken till en större enhet.

Vad gäller autonomin är det, föga förvånande, inskrivet i stadgarna att rörelsen ska propagera för autonomi, regionalism och självstyre¹²⁵. Det bör betonas att rörelsen inte syftar till att bryta sig loss från staten Polen; det är i stadgarna fastställt att organisationen ej går i riktning mot att få riksgränserna omdragna¹²⁶.

Genom tidningen ”Jaskółka Śląska” (Schlesiska Svalan, min översättning), utgiven på månatlig basis arbetar rörelsen även med språkfrämjandet och standardiseringen av skrivspråket, men även som en kanal för opinionsbildning, kulturfrämjande och diskussioner om nationaliteten. Flertalet artiklar skrivs just på schlesiska¹²⁷.

Men genom autonomi hävdar RAŚ även att den schlesiska särarten ska främjas. Genom decentralisering så att fler frågor hamnar på regionens självbestämmandenivå kan också traditioner bevaras, undervisningsplaner sättas upp osv vilka främjar det lokala över det nationellt polska¹²⁸.

Men RAŚ betonar att de inte företräder bara en nationell eller etnisk gruppering utan arbetar för hela regionens intressen¹²⁹. Sammanfattningsvis kan sägas att RAŚ simultant med en roll som politisk opinionsbildare har en stor verksamhetsroll som främjare av schlesisk kultur. Symbolerna och färgerna de använder är något gemene schlesier kan knyta an till och känna gemenskap med.

3.2.2 Związek Ludności Narodowości Śląskiej

Związek Ludności Narodowości Śląskiej (Unionen för Folk av Schlesisk Nationalitet, min översättning), som i viss mån sammanflyter med RAŚ, heter i sitt fulla namn ZLNŚ - Stowarzyszenie Osób Deklarujących Przynależność do Narodowości Śląskiej¹³⁰ (Föreningen för personer som deklarerar schlesisk nationell tillhörighet, min översättning).

---

¹²⁴ *Uchwała sejmiku nr I/36/5/2001 z dnia 11 czerwca 2001 roku* [Sejmikens resolution nr I/36/5/2001 från den 11 juni 2001] Hämtad den 13 maj 2013, Url:

http://www.slaskie.pl/strona_n.php?jezyk=pl&grupa=24&id_menu=189&id=2677

¹²⁵ Ruch Autonomii Śląska, *Statut Ruchu Autonomii Śląska*, § 13h

¹²⁶ Ibid, § 5, punkt 2

¹²⁷ *Nasze projekty*; Dariusz Dyrda, *O nas* [Om oss], Hämtad den 13 maj 2013, Url:

<http://www.jaskolkaslaska.eu/p/o-nas>

¹²⁸ *FAQ*, Hämtad 8 maj 2013, Url: <http://www.autonomia.pl/faq/#f33>

¹²⁹ *O nas* [Om oss], Senast ändrad den 7 april 2013, Hämtad den 13 maj 2013, Url: <http://www.autonomia.pl/n/o-nas>

¹³⁰ Związek Ludności Narodowości Śląskiej, *Statut*, § 1

ZLNŚ är mycket mer explicit riktad mot att sprida kunskap om och förvalta den schlesiska kulturen och även företräda de personer som deklarerar schlesisk nationalitet¹³¹.

Uppfyllandet av målen ligger i att genomföra propagandaverksamhet¹³². Exempelvis fastställs i stadgarna att de schlesiska färgerna och symbolerna ska propageras för¹³³.

Genom en jämförelse av de båda gruppernas stadgar kan konstateras att ZLNŚ antar en mera offensiv ställning än RAŚ genom att de organiserar manifestationer och protestaktioner¹³⁴.

Just ZLNŚ har varit föremål för en het debatt i Polen som dragits upp ända till överstatlig nivå. Fallet överklagades upp i Europadomstolen 2001 där det sedermera behandlades, men gav Polska staten rätt. Jerzy Gorzelik, Rudolf Kołodziejczyk och Erwin Sowa (vilka alla definierar sig som schlesier) väckte fallet mot polska staten med motiveringen att de nekats registrera organisationen under det att namnet innehöll begreppet 'schlesisk nationalitet', vilket de hävdade bröt mot artikel 11 i Europeiska Konventionen om de Mänskliga Rättigheterna (dvs. mötesfrihet)¹³⁵. Då fallet tidigare tagits upp i Polen bedömdes att namnet på organisationen är missvisande, då det inte alls rör sig om en nationell grupp, vilket vidare märks i organisationens egna stadgar, i sjunde paragrafen vilken lyder att organisationen ska arbeta för att utöka schlesiernas nationella medvetande. Genom detta konstaterades att schlesier ej utgör en separat nationalitet då det nationella medvetandet ej ännu är befäst. På så sätt blir den 30 paragrafen i stadgarna missvisande: "Rörelsen är en organisation för personer som deklarerar sin nationella tillhörighet till Schlesien"¹³⁶.

Europadomstolen sammanfattar fallet på basis av just dessa paragrafer i rörelsens stadgar och hävdar att Polska staten inte brutit mot den elfte artikeln i konventionen, då de ej nekat rörelsen rätten att bilda en organisation för att främja gruppen. Polska staten godtog däremot ej registrering under detta namn, då det hade skapat en rättslig enhet vilket skulle ge upphov till krav på vissa rättigheter för gruppen¹³⁷.

---

¹³¹ Ibid, § 7

¹³² Ibid, § 8, punkt 3

¹³³ Ibid, § 8, punkt 4

¹³⁴ Ibid, § 8, punkt 5

¹³⁵ European Convention on Human Rights, *Article 11*, Hämtad den 16 maj 2013, Url: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-5C9014916D7A/0/Convention_ENG.pdf; *Case of Gorzelik and others v. Poland*, Application nr. 44158/98, European Court of Human Rights, 17 februari 2004, s. 1, 4

¹³⁶ *Case of Gorzelik and others v. Poland*, s. 6-7; Związek Ludności Narodowości Śląskiej, *Statut*, § 30, "Związek jest organizacją osób deklarujących przynależność do narodowości śląskiej", min översättning

¹³⁷ *Case of Gorzelik and others v. Poland*, s. 44

3.3 Markörer för schlesisk identitet

Sammanfattningsvis kan jag konstatera, med grund i detta material, att den schlesiska identiteten bygger på följande attribut och markörer.

Både det historiska arvet och språket (oberoende av om det är ett eget språk eller en dialekt) är två markörer som framträder oerhört centralt. Det läggs ett stort arbetsfokus från till exempel RAS's sida på bevarandet av kulturarv, historiskt medvetande osv och på samma sätt belyses språket i att det främjas i skrift och arbetas med kodifiering av detta. Språkets tyngd visas också i att så många personer uppger det som hemspråk i den officiella folkräkningen. Schlesiens historia överensstämmer varken helt med den tyska eller med den polska, och det ses med viss bitterhet tillbaka på mellan- och efterkrigstiden då schlesier å ena sidan fick ett uppsving för sin regionala särart genom viss autonomi, medan de samtidigt tvingades deklarerera tillhörighet med antingen det tyska eller det polska.

Det finns tydliga symboler definierade i form av den egna färgsymboliken, men även vapenskölden med den schlesiska örnen och språket kan också ses som en symbol som sammanhåller gruppen i det att den förekommer både på den privata och offentliga arenan till viss del.

Man kan konstatera, med grund i den ambivalens mellan den tyska och den polska kulturen som karaktäriserar schlesierna och deras gruppidentifikation, att placera in dem i de två ländernas nationella identifikation är skevt. Schlesierna har ställt sig frågan om de hör till någon nation över huvud taget, men det är just den kluvenheten som karaktäriserar den schlesiska särarten¹³⁸. Kontentan är att den schlesiska identifikationen karaktäriseras av denna balansgång mellan de båda kulturerna med sin stora mix av polska och tyska element. Men att tillskriva dem polsk eller tysk identitet blir samtidigt att gå ett steg för långt.

För att kort ta upp problematik som uppkommit under undersökningen bör själva analysmodellen nämnas, då denna rymmer en del brister. Efter att ha applicerat Smiths modell på materialet kan konstateras att markörerna 'common legal rights' och 'common economy' tyvärr har en del brister, främst i sin formulering. De ger snarare associationer till en stat än en nation, vilket i sig blir motsägande då Smith särskiljer dem båda, vilket diskuterats i teoriavsnittet. Detsamma gäller i viss mån även 'a mass public culture', där frågan om hur stor del av gruppen som behöver innefattas för att kunna räknas som en massa och på så sätt uppfylla kriteriet dyker upp.

---

¹³⁸ Drobek, *Świadomość etniczna górnoślązaków. Górnoślązacy w Polsce – Górnoślązacy w Niemczech*, 120

4. Slutsats

Om man nu ser till frågeställningarna som presenterades i början av uppsatsen bör en ganska klar bild av schlesiernas nationsfråga synas. I processen mot ett nationsbygge har de nått en bit fram på vägen. De uppfyller en del av de kriterier som Smith spaltat upp, vilket ger en god grund att bygga en nation på (historiskt territorium, gemensamma historiska minnen, en offentlig masskultur).

Under punkten historia kan slutsatsen dras, att områdets konstanta gränsomdragningar och den icke-enhetliga historien med någon annan nation bidragit till att skapa den schlesiska identiteten. Schlesierna har i viss mån delat historia med både Polen och Tyskland, men denna är av väldigt brokig karaktär. Det finns ingen tydlig, helt överensstämmande historia gemensam med andra nationer att anknyta till och identifiera sig med.

Det finns en offentlig masskultur fylld med symboler, evenemang, media etc vilka knyter samman schlesierna och lyfts fram för att differentiera dem från polacker och tyskar, där främst polacken framstår som 'den andre'.

Dock ser jag vissa svårigheter på en del punkter. Det behandlade materialet ger olika stöd för huruvida en schlesisk nationalitet finns. Men med grund i mitt analyschema är jag beredd att dra slutsatsen att schlesierna ännu inte konstituerar en nation. De saknar aspekter såsom 'common legal rights' och 'a common economy'. För att återkoppla till 'common legal rights' är denna punkt något problematisk i det schlesiska fallet. Förvisso finns RAŚ representerad i Vojvodsszejmiken och även i bredare sammanhang på EU-nivå. Som nämnt arbetar de med politiska aktioner och själva strävan efter autonomi är värd att belysa i sig. Dock vill jag ändå hävda att gruppen saknar den lagliga bas som karaktäriserar en nation i det att de inte har separata rättigheter som tillfaller just deras grupp, vilket hade varit fallet om de haft minoritetsstatus (antingen nationell eller etnisk) i Polen – exempelvis i form av lägre procentspärr till parlamentet, ökade möjligheter för identitetsfrämjande undervisning med mera. Då schlesierna i lagens mening inte ens klassas som en etnisk minoritet (vilket i sig diskuterats i uppsatsen) saknas den grund på vilken de skulle kunna åtnjuta särskilda rättigheter som berör hela gruppen.

Grogrunden idag för bildandet av en schlesisk nation är alltså ännu inte tillräckligt stark baserat på Smiths kriterier. Däremot är det inte uteslutet att schlesierna i framtiden kommer att nå status av en egen nation – om än kanske ej i polska lagens mening, då kriterierna där är hårdare än i analysmodellen.

Med grund i Smiths uppställda element för vad som utgör en etnisk gemenskap, *ethnie*, är det däremot rimligt att dra slutsatsen att schlesier kan betraktas som en sådan. De har ett befäst namn som både de själva och andra definierar dem under, har utvecklat historiska minnen, som nämnt ovan även under nationspunkten, separata från både det polska och tyska historiemedvetandet. Kulturellt skiljer de sig från de båda, trots att det även finns en mängd likheter. Här torde språket vara en av de främsta element vilka talar för att det finns en skild schlesisk kultur. Det är vidare tydligt att schlesierna har en mental karta över vad som utgör deras hemland, trots att denna ej överensstämmer med de gränser som den polska staten spaltat upp. Som folkräkningen visar, med att schlesierna utgör den näst största gruppen efter polacker i landet, utgör de en större grupp som identifierar sig med varandra.

Därmed bör det vara tydligt att schlesierna, enligt Smiths modell för etnisk gemenskap där de uppfyller de utsatta kriterierna, utgör en etnisk gemenskap. De uppfyller även den polska lagens markörer, vilket gör det mycket märkligt att de inte redan klassats som en etnisk minoritet.

5. Vidare forskning

Denna uppsats har endast behandlat schlesisk identitet i ett slutet regionalt perspektiv. En vidare breddning i form av att inkludera Schlesien i ett större europeiskt perspektiv skulle vara en möjlig väg att gå vidare i studien. Det har gjorts många studier av regionen, och även i just denna bredare kontext, men då Polen inte varit medlem i Europeiska Unionen mer än ett drygt decennium är forskningen som undersöker regionens anknytning till EU av naturliga skäl mera begränsad. Det finns dock relevans i att gå vidare med denna inriktning av den schlesiska identiteten. Ruch Autonomii Śląska är del av Europeiska fria alliansen, ett nätverk som arbetar med regioner och deras autonomisträvan i Europa¹³⁹. En sådan studie skulle kunna undersöka Schlesiens regionalism i ett större perspektiv.

En jämförelse skulle även kunna göras med andra regionala rörelser, exempelvis med Katalonien eller Skottland, eller med schlesier inom Tjeckiens gränser.

---

¹³⁹ *Members*, European Free Alliance, Hämtad den 16 maj 2013, Url: <http://www.e-f-a.eu/party.php?id=34;>
What's EFA?, European Free Alliance, Hämtad den 16 maj 2013, Url: <http://www.e-f-a.eu/whatsefa.php>

Bibliografi

Vetenskapliga publikationer:

Anderson, Benedict, *Den föreställda gemenskapen – Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, (Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, 1992).

Bekus, Nelly, *Struggle over identity: the official and the alternative Belarusianness*, (Budapest : Central European University Press, 2010).

Bialasiewicz, Luiza, *Upper Silesia: Rebirth of a Regional Identity in Poland*. *Regional & Federal Studies* 12:2 (2002), 111-132, Hämtad den 26 februari 2013, doi: 10.1080/714004749

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, (Malmö: Liber AB, 2011).

Drobek, Felicitas, *Świadomość etniczna górnoślązaków. Górnoślązacy w Polsce – Górnoślązacy w Niemczech* [Överschlesiernas etniska medvetenhet. Överschlesier i Polen – Överschlesier i Tyskland] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielich (Wrocław: Sudety, 1995)

Feleszko, Kazimierz, *Śląska wspólnota językowa* [Den Schlesiska språkgemenskapen] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielich (Wrocław: Sudety, 1995)

Gellner, Ernest, *Stat, nation och nationalism*, (Nora: Bokförlaget Nya Doxa, 1997)

Hobsbawm, Eric J., *Nationer och Nationalism*, (Stockholm: Ordfronts Förlag, 1994)

Janczak, Julian, *Dzieje stosunków etnicznych na Śląsku* [Historik över etniska relationer i Schlesien] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielich (Wrocław: Sudety, 1995)

Janicki, Wojciech, *Minority Recognition in Nationstates – the Case of Silesians in Poland*, Hämtad den 4 april 2013,
Url: <http://geografia.umcs.lublin.pl/student/26%20Minority%20recognition%20in%20nation-states%20%96%20the%20case%20of%20Silesians%20in%20Poland.pdf>, Återfinns även i: *Chapters of Modern Human Geographical Thought*, ed. Tomáš Drobík and Monika Šumberová (Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2009)

Ochman, Ewa, *Commemorating the Soviet Deportations of 1945 and Community-Building in Post-communist Upper Silesia*, *Contemporary European History* 18 (2009), 217-234, Hämtad den 4 april 2013, doi: 10.1017/S0960777309004949

Pietraszek, Edward, *Kraj trzech nacji* [Tre nationers land] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielich (Wrocław: Sudety, 1995)

Risse, Thomas, *Social Constructivism and European Integration i European Integration Theory* ed. Antje Wiener & Thomas Diez (Oxford: Oxford University Press, 2009)

Smith, Anthony D, *Ethno-symbolism and Nationalism: A Cultural Approach*, (London: Routledge, 2009).

Smith, Anthony D, *National Identity*, (Reno, Nevada: University of Nevada press, 1993).

Szmeja, Maria, *Silesian identity: Social and political problems*, Journal of Borderland Studies 22:1 (2007), 99-115, Hämtad den 4 april 2013, doi: 10.1080/08865655.2007.9695671

Tesser, Lynn M, *The Geopolitics of Tolerance: Minority Rights Under EU Expansion in East-Central Europe*, East European Politics and Societies 17 (2003), 483-532, Hämtad den 17 april 2013, doi: 10.1177/0888325403255310

Törnquist-Plewa, Barbara, *Cultural and National Identification in Borderlands – Reflections on Eastern Central Europe i Collective Identities in an Era of Transformations*, ed. Klas-Göran Karlsson, Bo Petersson, Barbara Törnquist-Plewa, (Lund: Lund University Press, 1998)

Wrześciński, Wojciech, *Wyznaczniki tożsamości regionu Śląskiego na gruncie nauki polskiej* [Schlesiens identitetsindikatorer med grund i polsk vetenskap] i *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność* [Schlesien – etnokulturell gemenskap och mångfald], ed. Barbara Bazielić (Wrocław: Sudety, 1995)

Hemsidor:

Dyrda, Dariusz, *O nas* [Om oss], Hämtad den 13 maj 2013, Url: <http://www.jaskolkaslaska.eu/p/o-nas>

FAQ, Hämtad 8 maj 2013, Url: <http://www.autonomia.pl/faq/#f33>

Górnośląskie Dni Dziedzictwa [Överschlesiska Kulturarvsdagarna], Hämtad den 8 maj 2013, Url: <http://www.gornoslaskie-dziedzictwo.com/index.php?action=gdd>

Members, European Free Alliance, Hämtad den 16 maj 2013, Url: <http://www.e-f-a.eu/party.php?id=34>,

Nasze projekty [Våra projekt], Hämtad den 8 maj, Url: <http://www.autonomia.pl/nasze-projekty>

O nas [Om oss], Senast ändrad den 7 april 2013, Hämtad den 13 maj 2013, Url: <http://www.autonomia.pl/n/o-nas>

Silesiaprogess.com, *Koszulka Jestem (...)*, 11 maj 2012, Hämtad 13 maj 2013, Url: <http://silesiaprogess.com/koszulka-jestem-lzakiem-p-522.html?osCsid=tvotuqaq33g391lkfehinicma3>

Silesiaprogres.com, *Koszulka Mein Vaterland (...)*, 4 februari 2008, Hämtad den 13 maj 2013, Url:<http://silesiaprogres.com/koszulka-mein-vaterland-oberschlesien-p-52.html>

Silesiaprogres.com, *Koszulka Nie Polak (...)*, 15 mars 2011, Hämtad den 13 maj 2013, Url:<http://silesiaprogres.com/koszulka-polak-niemiec-lzak-biala-p-439.html?osCsid=tvotuqaq33g391lkfehnicma3>

Silesiaprogres.com, *Koszulka Oberschlesien ist (...)*, 27 mars 2013, Hämtad den 13 maj 2013, Url: <http://silesiaprogres.com/koszulka-oberschlesien-mein-liebes-heimatland-p-595.html>

What's EFA?, European Free Alliance, Hämtad den 16 maj 2013, Url: <http://www.e-f-a.eu/whatsefa.php>

Związek Ludności Narodowości Śląskiej – Strona Oficjalna, Hämtad den 20 april 2013, Url: <http://zlns.republika.pl/>

Dokument, rapporter & tidningsartiklar:

Case of Gorzelik and others v. Poland, Application nr. 44158/98, European Court of Human Rights, 17 februari 2004, Url: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61637>

European Convention on Human Rights, *Article 11*, Hämtad den 16 maj 2013, Url: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-5C9014916D7A/0/Convention_ENG.pdf

Główny Urząd Statystyczny [Statistiska Centralbyrån], Struktura Narodowo-etniczna Ludności [Befolkningens national-etniska struktur] i *Raport z wyników: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011* [Resultatrapport över den Nationella Folkräkningen 2011], (Warszawa: 2012), 104-108, Hämtad den 3 maj 2013, Url: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf

Ruch Autonomii Śląska, *Statut Ruchu Autonomii Śląska* [Schlesiska Autonomirörelsens Stadgar], Senast uppdaterad den 22 juli 2011, Hämtad den 6 maj 2013, Url: <http://autonomia.pl/n/statut-ruchu-autonomii-slaska>

Stowarzyszenie Ślązaków znów skarży się do Strasburga [Schlesiska föreningen överklagar till Strassburg igen], *Gazeta.pl*, 17.11.2007, Hämtad den 20 april 2013, Url: <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,4682183.html>

Uchwała sejmiku nr I/36/5/2001 z dnia 11 czerwca 2001 roku [Sejmikens resolution nr I/36/5/2001 från den 11 juni 2001] Hämtad den 13 maj 2013, Url: http://www.slaskie.pl/strona_n.php?jezyk=pl&grupa=24&id_menu=189&id=2677

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy [Lag från den 5 januari 2011 – Vallagen], Dz.U. 2011 nr 21 poz. 112, Hämtad den 22 maj 2013, Url: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20110210112>, Art. 196, § 1; Art. 197 §1

Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym [Lag från den 6 januari 2005 om nationella- och etniska minoriteter samt regionalt språk], Dz.U. 2005 nr 17 poz. 141, Hämtad den 8 maj 2013, Url: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050170141>

Związek Ludności Narodowości Śląskiej, *Statut* [Stadgar], Senast ändrad den 8 december 2005, Hämtad den 20 april 2013, Url: <http://zlms.republika.pl/dokumenty.htm>